

Overheden vinden elkaar in Utrechtse bodem

Utrecht zet met de Utrechtse Bodemenergie Agenda in op betere benutting van energie uit de ondergrond. De samenwerking tussen gemeente en provincie levert winst op in regels, rendement, tijd en ruimte.

Gedeputeerde Mariëtte Pennarts ziet een nieuwe bestuurscultuur in bodemenergie ontstaan

Beter energetisch rendement, betere benutting van de ondergrond en ultradiepe geothermie ontwikkelen. Dat zijn de drie centrale doelen in de Utrechtse Bodemenergie Agenda die gemeente en provincie Utrecht eind oktober 2016 ondertekenden. De provincie als het bevoegd gezag voor open en de gemeente voor gesloten systemen. Voor beter energetisch rendement is het streven dat het temperatuurverschil tussen de warme en koude bron van tenminste 70 procent van de Utrechtse WKO's eind 2018 minimaal vier

graden bedraagt. Om de ondergrond beter te kunnen benutten, moet voor tenminste zes WKO-systemen de vergunning worden aangepast; deze gebruiken namelijk minder dan de helft van de vergunde capaciteit. En om ultradiepe geothermie te ontwikkelen moet de omgeving actief betrokken en geïnformeerd zijn over Utrechtse bodemenergieplannen dieper dan vier kilometer. Wat zijn anderhalf jaar na de ondertekening de belangrijkste wapenfeiten?

Bestuurscultuur

Gedeputeerde Mariëtte Pennarts beschouwt de verbeterde samenwerking tussen provincie en gemeente als één van de belangrijkste resultaten uit het bodemenergieverbond. Samen met gemeentelijke wethouder Lot van Hooijdonk ondertekende zij de samenwerkingsovereenkomst in 2016. "Verschillende overheden zijn verantwoordelijk voor verschillende typen bodemenergiesystemen en ieder heeft zijn eigen taken. Bouwers willen verduurzamen en bodemenergiesystemen zijn daarbij een aantrekkelijke optie. Het is daarom belangrijk dat gemeente en provincie elkaar vinden om initiatiefnemers goed te ondersteunen en duidelijk te zijn over wat er kan en niet kan."

Door de Bodemenergie Agenda opereren bestuurders meer vanuit het gezamenlijke belang in de Utrechtse energietransitie, vinden gemeentelijk projectleider Marit Linckens en provinciaal beleidsmedewerker Marian van Asten. "De nadruk ligt meer op de bijdrage van bodemenergie aan die transitie en minder op afzonderlijke taken en verantwoordelijkheden van gemeente en provincie", vat Van Asten samen. Dat is een kwestie van bestuurscultuur, vindt Pennarts. "Erken je elkaars deskundigheid en

houd je het gezamenlijke doel voor ogen? De krachten bundelen zou het begin moeten zijn van bestuurlijke opgaven als de energietransitie, maar de praktijk is vaak weerbarstiger.”

Duurzaamheid faciliteren

Utrecht heeft te maken met grote ruimtelijke ontwikkelingen, benadrukt Pennarts. “Nadat Van Hooijdonk en ik de Bodemenergie Agenda tekenden hebben we een rondje gelopen in het Beurskwartier. Daar werd en wordt ontzettend veel gebouwd en ontwikkeld. De energievoorziening voor die bouw moet economisch en duurzaam zijn. Daar is een goede samenwerking voor nodig. Gemeente en provincie moeten

elkaar niet alleen treffen bij knelpunten, maar ook als er kansen liggen. Ze dienen duurzaamheid te faciliteren.”

Dezelfde energetische uitdagingen bestaan ook buiten het Utrechtse stadscentrum. In de Merwedekanaalzone komen in vijftien jaar tijd 6.000 tot 10.000 nieuwe woningen. Die nieuwbouw wordt aardgasvrij en dat legt druk op de benutting van Utrechtse bodemenergie, zegt Linckens. “Daarom stellen provincie en gemeente nu een ordeningsplan op hoe bevoegde gezagen met bodemenergie-initiatieven omgaan.” Gebruik van die bodemenergie staat tegelijkertijd op spanning met het bewaken van de grondwaterkwaliteit, aldus Van Asten. Gemeente en provincie onderzoeken daarom hoe bodemenergiesystemen aan te leggen zijn zonder dat de bestaande bodemverontreiniging zich verspreidt naar kwetsbare objecten.

Beter rendement

Door nog meer gezamenlijk op te trekken, kunnen de overheden scherper sturen op rendementsverbetering van Utrechtse bodemenergiesystemen. Marlous van der Meer is bij de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Utrecht verantwoordelijk voor vergunningverlening en handhaving van de open bodemenergiesystemen en merkt dat intensievere samenwerking het functioneren van

de systemen kan optimaliseren. “Gemeenten houden zich doorgaans bezig met het gebouwszijde deel en de RUD namens de provincie met het grondzijde deel van systemen. Door gezamenlijk toezicht kunnen we beide aspecten tegelijkertijd benaderen.” Rendement hangt immers samen met ontwerp én gebruik van een systeem, maar voor optimaal gebruik ontbreekt nog weleens kennis, weet Van der Meer. “Door bewustwording te vergroten is rendement, beheer en gebruik te verbeteren.”

Scherper onderzoek naar vergunningverlening van WKO's draagt verder bij aan rendementsverbetering van de

Utrechtse bodemenergie.

De overheden willen dit op verschillende manieren bereiken: door bodemenergiesystemen 'op verantwoordelijke wijze' dichter bij elkaar te brengen, door niet-gebruikte vergunningen in te trekken en door vergunningen voor onderbenutte systemen te heroverwegen. Ongebruikte vergunningen worden nu door de RUD ingetrokken. De volgende stap is om met eigenaren van WKO's die slechts de helft van de vergunde capaciteit gebruiken om tafel te gaan. Inzet van dit overleg is het maximaal benutten van de vergunde capaciteit.

Verrassingen voorkomen

De korte lijntjes tussen de bevoegde gezagen geeft bodemenergie-ondernemers sneller duidelijkheid. Van Asten: “Een voorbeeld daarvan is de aanleg van WKO's in het centrum van Utrecht. Daar is veelal geen ruimte om op eigen terrein een bron aan te leggen, wat betekent dat de bron in de openbare ruimte moet komen.” De gemeente en de RUD moeten hier beide over beslissen. “Door dat soort gezamenlijke gezagskwesaties al in een vroeg stadium helder te hebben, komen initiatiefnemers later niet voor onaangename verrassingen te staan.” Ook komen beiden bevoegde gezagen gemakkelijker bij elkaar voor nieuwe initiatieven en worden initiatiefnemers door beide partijen

snel geïnformeerd over de (on)mogelijkheden op een bepaalde locatie.

Kennisontwikkeling

Het is van belang dat bodemenergie-ondernemers bekend raken met de kansen en regels in de Utrechtse ondergrond. Daarom wordt een website ingericht: een 'Omgevingswet avant la lettre' vindt een trotse Pennarts. Kennisontwikkeling vindt ook plaats door (financiële) bijdragen van de Utrechtse overheden aan bodemenergie-onderzoek. Met subsidie van de Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) worden met glasvezel temperaturen in de ondergrond gemeten om systemen verder te optimaliseren. Ook wordt bestudeerd hoe systemen dichter bij elkaar te plaatsen zijn. Op een pilotlocatie in Utrecht wordt zo gekeken hoe bodemenergie op gebiedsniveau meer energie kan besparen, zonder individuele systeemverliezen.

Dialogo over geothermie

Derde pijler van de Utrechtse Bodemenergie Agenda is het ontwikkelen van ultradiepe geothermie. In de regio Utrecht spelen twee initiatieven: GOUD, dat het Utrecht Science Park en Kantorenpark Rijnsweerd van warmte en (deels) elektriciteit wil voorzien op 4 tot 6 kilometer diepte, en LEAN, dat regionaal bodemenergie op 2 tot 3 kilometer in de grond wil benutten. Van Asten, Linckens en Van der Meer benadrukken dat er nog weinig informatie bestaat over de geothermische potentie in Utrecht op dergelijke dieptes. Meer kennis hierover opdoen heeft daarom de prioriteit. Met die kennis willen de gemeente en provincie vervolgens een open dialoog in Utrecht starten over geothermie.

Energiewinning vereist overigens ook in de diepe ondergrond bestuurlijke afstemming van verantwoordelijkheden, stelt Pennarts. “Verschillende belangen in verduurzaming, economie, omgeving en grondwaterkwaliteit kunnen bestuurlijk botsen. Dan is een bestuurscultuur nodig waar men niet alleen op de feiten zit, maar bereid is de ander de hand te reiken.”

Joost Agterhoek

